

**СЪСТОЯНИЕ, ЗАДАЧИ И ПЕРСПЕКТИВИ
НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ГЕОГРАФИЯ В БЪЛГАРИЯ**

И. Пенков и Л. Динев

I. СЪСТОЯНИЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ГЕОГРАФИЯ В БЪЛГАРИЯ

До Девети септември 1944 г. икономическата география в капиталистическа България не можа да се развие и да получи самостоятелно място в структурата на географските науки. Тя бе изместена от доминиращите по това време направления — антропогеографията, ландшафтоведението, единната география и др. Едва днес в социалистическа България в резултат от ликвидирането на буржоазната методология и внедряването на марксистическата методология в географските науки икономическата география можа да се оформи в самостоятелна географска наука. Като такава тя успя вече да отбележи определени успехи в икономическогеографското проучване на нашата страна, в изясняването на някои методологически въпроси при разрешаването на проблеми, свързани със социалистическата практика и др. В тази насока немалка роля изигра благотворното въздействие, което ни оказва съветската икономическа география.

**1. Научни и обществени институции, които способствуват
за развитието на икономическата география**

Икономическата география в НР България се развива като наука в два основни института: специалност география при Геолого-географския факултет на Софийския университет «Климент Охридски» и Географски институт при Българската академия на науките.

Ръководна роля при специалността география в областта на икономическата география имат двете икономическогеографски катедри — Обща стопанска география и Икономическа география на България и страните. В последните години тези катедри укрепнаха и са в състояние вече да разработват редица икономическогеографски проблеми. Двете икономическогеографски катедри осъществяват подготовката на икономическогеографски кадри както за нуждите на училищата, така и за научните и ведомствените институти и някои специални нужди.

В Географския институт на БАН икономгеографските проблеми се разработват в създадената икономгеографска секция, където има по-добри условия за работа.

За укрепване позициите на научния географски фронт допринасят и професурите, открити към висшите икономически институти в София, Варна и Свищов, където се четат лекции по икономическа география. Чрез тях се разширява общообразователната подготовка на икономистите, които завършват тези висши учебни заведения.

Не може да се отмине положителният факт, че дейността на икономгеографите навлезе и в практиката. Икономгеографи работят в Института за районно териториално планиране, гдето образуват компактно ядро от няколко души, Картпроект, Главпроект, проектантските организации, научно-техническите групи в сяржните и градските народни съвети, Министерството на труда и социалните грижи, Държавно управление за информация при Министерския съвет и др. Някои от тези икономгеографи проявяват склонност към научна работа и осъществяват поставените им задачи на научна основа.

Важно организационно звено, което спомага за развитието на географията и в частност на икономическата география, представлява Българското географско дружество. То е онази обществена институция, която обединява всички географи в нашата страна — научни работници, учители и производственици. От неговата дейност зависи в голяма степен и общественото признание на географската наука.

Българското географско дружество обаче не разполага със своя материална база — средства, помещения, лабораторен персонал и пр., което пречи за превръщането му в пълноценен научноизследователски център, какъвто е случаят с географските дружества в някои други страни и на първо място в Съветския съюз и ГДР.

Подобно обществено звено представлява и Геолого-географската секция при Съюза на научните работници. Тя обединява само географите научни работници. Тази обществена институция се ползува с голям авторитет и способствува за укрепване позициите на географския фронт в България.

Не може да не се отбележи и Националният комитет по география, който има представителна функция за българската география пред външния свят. Чрез него българските географи членуват в Международния географски съюз.

Всички тези научни и обществени институции заедно със специализираните печатни издания играят голяма роля за утвърждаването на географския фронт в България, за издигане научния авторитет на географските науки и в частност на икономическата география. Трябва обаче да отбележим, че ако между обществените географски институции се поддържа добра, макар и в някои случаи акционна връзка, и това има голямо обществено значение, връзката между икономгеографите в специалността география в Софийския университет, тези в Ико-

номгеографската секция при Географския институт на БАН и тези на производствените институти е все още недостатъчна. Наложително е да се приложат нови организационни форми, включително научна интеграция, интеграция на материалната база и полагане съвместни усилия за нейното значително подобряване и разширяване.

2. Насоки в развитието на икономическата география, тематика и проблематика

Както от научноизследователските планове на икономгеографските катедри в Софийския университет и от тези на Географския институт при БАН, така и от научните публикации се вижда, че икономгеографите в България работят в различни насоки и по доста разнообразни теми и проблеми.

Една от основните насоки, в която се развива икономическата география у нас, е икономгеографското райониране — интегрално и отраслово. В тази област са написани и най-голям брой работи с научно-теоретичен характер. Заслужава да отбележим работите на А. Бешков (1954), Т. Йорданов (1954), И. Пенков (1954), Хр. Маринов (1953) и др. Тези работи излязоха главно през периода, когато бе проведена по инициатива на Географския институт при БАН дискусиата по икономическото райониране 1952—1953 г. Тази дискусиа представлява добро изходно начало за поддържане на подобна проблематика и в следващите работи на Хр. Маринов, Б. Иванов, П. Попов, Е. Валев и др. Българските икономгеографи обаче не доведоха докрай въпроса за икономгеографското райониране на България, макар че в това отношение бяха създадени добри предпоставки. Като изключим излезлите монографии — издания на БАН, «География на България», т. 2, Икономическа география (1961), колективен труд, в който участвуват български и съветски икономгеографи (А. Бешков, Т. Йорданов, И. Пенков, Л. Динев, М. Мичев, Хр. Маринов, В. Велев, Е. Валев, Д. Чумичев и др.) и в който е дадена първата научна икономгеографска концепция на икономгеографското райониране на България, както и «Икономгеографско райониране на НР България» (1963, с авторски колектив Ив. Захариев, Д. Брадистилев, П. Попов, Р. Найденова и др.), който труд излага втора концепция по икономгеографското райониране, разработено в Комисията по изучаване на производителните сили при БАН, липсват в последните години нови разработки по икономгеографското райониране и по комплексната трактовка на икономгеографските проблеми.

Радостно явление е, че напоследък се обръща отново внимание на проблемите на икономгеографското райониране, но от аспекта на микро-районирането на нашата страна. Голям колектив от икономгеографи е включен в разработката на генералната микрорайонна схема на Бълга-

рия, която трябва да приключи през 1970 г. Във връзка с това излязоха някои публикации по методологическото изясняване на понятието микрорайон (В. Велев и Н. Мичев — 1966, Л. Динев — 1968, Кр. Кръстев — 1968), по методиката на микрорайонирането (Хр. Маринов, Л. Динев — 1970), както и редица конкретни микрорайонни регионални проучвания (Н. Мичев — 1962, З. Борисов — 1964, И. Пенков — 1965, Кр. Кръстев — 1965, Д. Дончев — 1966, Е. Джарова — 1966, М. Бъчваров — 1968, и др.). Трябва да се очаква, че активизирането ни в тази насока ще играе голяма роля не само за микрорайонното проучване на страната, но и за изясняване на някои теоретически и методически въпроси на комплексните икономгеографски изследвания.

Наред с проблемите на икономгеографското райониране се постави началото и на отрасловите икономгеографски проучвания. В областта на географията на промишлеността излязоха няколко публикации (Т. Христов — 1962, 1965, И. Пенков и В. Дакков — 1963, Хр. Маринов — 1969, и др.), в които се третира не само въпросите на териториалното разпределение на промишлеността в България, но и някои проблеми, свързани с изясняване таксономията на промишлените комплекси и отрасловите промишлени райони. Някои въпроси наистина са дискуссионни, но положителното е, че те са поставени и се работи за тяхното изясняване.

В областта на географията на селското стопанство са постигнати също известни успехи. Публикуваните трудове (Т. Йорданов — 1959, 1963 и др., З. Борисов — 1965) засягат не само регионални, но и комплексни проучвания, отнасящи се за нашата страна. Поставени са на разглеждане проблемите на селскостопанското зонироване (Т. Йорданов — 1955), изясняване характера на крайградските селскостопански зони (Л. Динев и В. Велев — 1959, В. Велев и Н. Мичев — 1954, Т. Йорданов — 1964, и др.), както и проблемите на отрасловото селскостопанско райониране (З. Демерджиев — 1957, и др.). Научните приноси в тази област може да считаме като добро начало, но темповете, с които се развива географията на селското стопанство, са досга бавни. Изостава се по отношение на разработването на проблемите, свързани с икономгеографската оценка на земята у нас, в която област в други социалистически страни (СССР, Полша, Унгария и др.) направеното и от теоретическа, и от практическо-приложна гледна точка представлява значителна крачка напред.

В географията на транспорта има решително изоставане. Наистина покойният акад. А. Бешков в тази насока постави много добро начало (1951, 1957, 1959). Последваха транспортногеографски изследвания от Хр. Маринов — 1959, В. Дакков — 1960, и др., но напоследък в тази насока почти не се работи.

Превръщането на туризма в България в стопански отрасъл порождат необходимостта от развитието на география на туризма. В

това отношение се правят първите стъпки (Л. Динев, М. Бъчваров, П. Станев). Това направление в икономическата география е перспективно и предстои да се развива, но все още липсват школувани научни кадри. В тази област трябва да се преодолеят и много трудности, включително и неверието у някои за съществуването на такъв икономгеографски отрасъл и неговото голямо теоретическо и практическо-приложно значение.

Силно впечатление прави големият брой публикации по география на населението. В тази област българските икономгеографи направиха напоследък значителен напредък. Тук големи заслуги имат: 1) колективът на Л. Динев, Ив. Велчев, З. Борисов и Кр. Кръстев, които проучиха проблемите на населението и трудовите ресурси в Ловешки (1960), Пернишки (1964), Видински (1965) и Пазарджишки окръг (1966); 2) на И. Пенков и Е. Лозанов — 1964, и др. При това колективите работиха по договор с министерства и окръзите и трудовете им имат здрава връзка с нашата социалистическа практика. Разработени бяха и други въпроси: по методиката за изчисляване перспективния брой на населението (Н. Мичев — 1959), географията на възпроизводството на населението (Н. Мичев), миграциите на населението и трудовите миграции (Л. Динев — 1968), териториалните и структурните промени на селското население в България (Ив. Велчев — 1967) и др.

През последните 4—5 години се извършиха няколко цялостни икономгеографски изследвания върху географията на селищата в България. Те продължават здравите традиции в тази насока от миналото и от първите години след Девети септември (И. Пенков, М. Мичев, Л. Динев и др.). Особено място в тази насока заема студиите на Ив. Велчев по функционалната и числената класификация на градските и селските селища. Тези работи са ценни приноси, но тяхната стойност щеше да е още по-голяма, ако се ползуваха и приносите на монографиите за отделните селища и микрорайоните. Направени бяха също така и някои интересни разработки по отношение на пръснатите селища (Л. Динев, И. Пенков, Н. Мичев — 1964) и др.

Макар и да се работи на широк фронт, следва да се отбележи, че е налице изоставане по отношение на теоретическите икономгеографски разработки по методиката на икономгеографските проучвания, по внедряване на математическите методи и по издаването на монографични трудове. Монографичните трудове, които издадоха другарите Хр. Маринов, Т. Христов и В. Дакков, далеч не са достатъчни, за да може икономгеографската наука в България да затвърди своя авторитет. Ние изоставаме и по отношение на регионалните икономгеографски изследвания за другите страни. Няколкото статии (Б. Иванов, В. Дакков, М. Бъчваров) съвсем не са достатъчни.

В областта на приложната икономическа география българските икономгеографи навлизат бързо. В това отношение най-големи приноси

правят нашите млади икономгеографски кадри, които работят в изброените по-горе институти и ведомства. Трябва да се подчертае, че те добре се справят с възлаганите им задачи. Необходимо е обаче при решаването на практическо-приложни проблеми да се изхожда неотстъпно от теоретическите принципи на икономическата география, тъй като само по този начин могат да се постигнат добри резултати. Сериозен недостатък в това отношение е, че недостатъчно се разработват географските основи на районното териториално планиране (единствената работа написаха напоследък Л. Динев и Г. Станков, 1968) по география на туризма, по икономическата картография (макар че бяха изработени редица икономгеографски карти за Националния географски атлас) и пр.

II. ОСНОВНИ ЗАДАЧИ И ПЕРСПЕКТИВИ В РАЗВИТИЕТО НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ГЕОГРАФИЯ В БЪЛГАРИЯ

Икономическата география у нас бележи известни успехи след Априлския пленум на партията (1956). Оттогава се поведе решителна политика на слотяване географските кадри и в частност на икономгеографските кадри. След Юлския пленум и последвалите постановления на МС за интензификация чрез коопериране, специализиране и комбиниране на производството се създадоха много благоприятни предпоставки за развитието на икономгеографските изследвания, особено при комплексните икономически изследвания на отделните икономически райони, микрорайони, отраслови райони, крайградски зони и селища. Все по-важно място заемат икономгеографските проучвания в отделните сфери на материалното производство. Тяхното икономгеографско изследване е насъщна необходимост, понеже то стои в тясна връзка с териториалното им разпределение и се определя както от икономическите, така и от природните фактори. Голямо значение в тази насока имат също икономгеографските изследвания на населението, неговото териториално разпределение и преразпределение, възпроизводство, структура, миграции и т. н. Безспорно особена актуалност придобиват всички тези икономгеографски проучвания в светлината на измененията, които предизвиква научно-техническата революция. Върху тези нови насоки в развитието на икономическата география и на икономгеографските проучвания ще се спрем малко по-подробно.

1. Икономическата география и техническото развитие

а. Научно-техническото развитие като фактор за разширеното и комплексното използване на географската среда

Понятието техническа революция е синоним на оная дълбока структурна промяна в материалното производство, която води до многостранни икономически и социални изменения и влияния.

Най-общо техническата революция се изразява в качествени промени на материално-техническата база на народното стопанство, на качествено новото място на хората в производствения процес, в качествено новите производствени и социални функции на науката.

В материално-техническата база чрез техническата революция се отива към увеличаваща се непрежъснатост, интензитет, диференцираност и комплексност в промишленото производство, което създава нови изисквания към икономгеографските анализи и прогнози.

Качествено новото положение на човека в промишленото производство идва от автоматизацията, когато той само контролира и има свободно време да следи науката. Това му позволява: 1) чрез науката да изменя и ръководи промишленото производство и 2) възможност за нови форми и господство в единство с производството. В хода на техническата революция науката става непосредствена производителна сила и с това решаващ фактор за напредъка на обществото. В тази връзка пред географията на населението и селищата се разкриват нови проблеми за заетостта на работната сила, за новия бит и новата форма на селищна организация.

Два са пътищата, чрез които може да се види географският аспект на техническата революция: 1) анализ на географските условия и влияние на техническата революция върху отделните отрасли на народното стопанство и 2) анализ на структурно променящите се влияния, които чрез техническата революция се извършват в материално-техническата база и върху природната структура в рамките на стопанските райони. С тези анализи се идва до оптимални структури на отделния отрасъл, съответно на отделния район.

С помощта на комплексния географски анализ могат да се обхванат структурните изменения, които причинява техническата революция, и икономгеографските райони, заемащи по-ниско място в таксономичната йерархия на районирането. От географския синтез на структурните изменения в по-нискостоящите единици в таксономичната районна система могат да се правят изводи за по-крупните единици в подрайонната йерархия. Това показват и увеличилите се напоследък у нас микрорайонни проучвания.

Паралелно с развитието на производителните сили и усъвършенствувачето на технологическите процеси все по-рационално и по-ефективно се използват природните сили и вещества. Все повече и повече в производството се въвлечат и нови елементи от географската среда.

Следователно под влияние на техническата революция се създава нова оптимална структура на промишлеността, която осигурява по-натъжен бърз темп на издигане на техническото равнище и разширено обхващане на елементите на географската среда за прогреса на цялото обществено производство.

Ето защо трябва да се развива науката, включително икономическата география като главен фактор за техническия прогрес и да се по-

вишава ефективността от научноизследователската работа. Необходимо е да се увеличават средствата за икономикогеографските изследвания, понеже все повече и повече в строителството на нови обекти, селища, райони и т. н. ще се вземат пред вид и икономикогеографските прогнози.

б. Нови тенденции в териториалното разпределение на производството

Извършваните при съвременната техническа революция структурни изменения в промишленото производство се свеждат до: 1) изпъкване на преден план на основните промишлени отрасли; 2) образуване на нови производствени отрасли, което е във връзка и със задълбочаващото се разделение на труда, и 3) с изменения в съотношението между суровинно-добиващите и суровинно-преработващите отрасли.

Ръководните отрасли са динамичните причинители на техническата революция. С най-високи темпове се развиват отраслите, които са материална база за съвременния технически прогрес, а именно: електроенергетиката, химията и особено нефтохимията, някои подотрасли на машиностроенето (електроника, автоматика, радиотехника, приборостроене, производство на контролноизмервателни и изчислителни апаратури и др.), самолетно- и автомобилостроене и др. Бързо се изменят и развиват топливно-енергетичните отрасли — нефт, газ, атомна енергия за сметка на въглищата.

Развитието и концентрирането на тези отрасли наред със стопанските въпроси решават и въпросите за измененията в тяхната териториална структура и ново местоустановяване. Например нефтохимията и производството на полиамидни смоли, ацетатни смоли, фенол и др. край Бургас с филиали в Ямбол, Стара Загора и т. н.; много добър е примерът и с химическите комбинати и заводи за сода, боракс, полиетилен в комплекса на гр. Девня и др.

Наред с ръководните отрасли се развиват и някои специфични за НРБ отрасли (в рамките на договорирането ни с другите страни от СИВ), които имат голям стопански ефект, напр. производството на електротелфери в Габрово, на електрокари в София, Плевен, Лом и т. н.; за тютюнообработване и производство на цигари в Пловдив, Хасково, Благоевград.

С техническата революция се увеличава значението на териториалната организация на производството, а досега на нея не се е обръщало голямо внимание, което се дължи и на неотчитането на икономикогеографския анализ, синтез и прогноза. С техническия прогрес расте специализацията, кооперирането, концентрацията и комбинирането на производството както в отделни райони (напр. София — Перник, Варна — Девня, Плевен — Ясен — Долна Митрополия), така и между районите (нефтохимията на Бургас и капролактама в Стара Загора, полиамидните влакна за Видин и др.).

Модерното съвременно масово и серийно производство водят до докомплектуване, до допълване между големите и малките предприятия (Габровските машиностроителни заводи имат филиали в над 50 села и махали на Габровски окръг). Големи монтажни ДИП се кооперират с малки, но високо специализирани (напр. ДИП за силни и слаби токове от София със съответни предприятия в Белоградчик, В. Търново, Кюстендил, Годи Делчев и т. н.).

С техническата революция се увеличава и извъннационалното разпределение на труда, и то в невиджани досега мащаби. Така се използват оптималните възможности на две или повече социалистически страни.

2. Икономическата география и рационалната организация на производството

Икономическата география има за задача да изучава структурата и динамиката на стопанските отрасли и райони, които се явяват като закономерно подредена материална система. От тази задача произтича необходимостта от правилна оценка и усвояване на природните условия и вещества, както и на онези дълбокопроникващи промени, които понастоящем се извършват в материално-техническата база и се простират до обществено-икономическите отношения. Поставят се пред икономическата география теоретически и практически задачи от необикновено голям мащаб.

Икономическата география допринася за изграждането на основите на териториалното планиране, както и за подобряването му. В такъв случай икономическата география става помощна дисциплина на териториалното планиране, а това дава право на географите, но и задължението да участвуват в разрешаването на теоретическите и стопанските въпроси, които идват с техническата революция.

Юлският пленум на БКП насочи вниманието към разработването на научни предвиждания (прогнози), програми за комплексно развитие на отделните отрасли и производства, към внедряване на икономико-математическите методи и електронноизчислителната техника в плановата практика.

Икономическата география подпомага планирането в рационалната организация и локализация на производството, като анализира и прогнозира значението на инфраструктурата, суровините, трудовите ресурси, производството, икономическите връзки и т. н.

Съвременната техническа революция с невиджани темпове изменя условията на производството и неговите потребности, а паралелно с него и изискванията и потребностите на хората. Ето защо планирането е необходимо като средство за координиране развитието на социално-икономическите и политическите процеси, за съгласуване действията на силите, които движат обществото напред.

Икономическата география паралелно с другите икономически науки подпомага плановете предвиждания, изразени в народностопанските плановете, да отразяват проявенията на обективната действителност.

По този начин икономгеографът допринася за рационалната организация на производството, ако го включат (или ако се включи) в разработването на програми за комплексно развитие на отрасловите производства и районите. Чрез икономгеографските анализи и прогнози се осъществява интензивното развитие на народното стопанство, особено при дългосрочното перспективно планиране. Последното се налага от съвременното едро, висококонцентрирано и серийно производство и техническия прогрес.

За правилното концентриране на промишлеността, селското стопанство и транспорта по обекти и райони помощта на икономгеографските анализи, синтези и прогнози е очевидна необходимост.

3. Перспективи в проблематиката на икономическата география в България

Като изхождаме от състоянието на икономическата география в България и новите задачи, които се поставят пред нея във връзка с научнотехническата революция, необходимо е да набележим проблематиката в нейното перспективно развитие. Преди всичко необходимо е да се засилят комплексните икономгеографски проучвания, като се разработи подходяща методика и се използват комплексни показатели и модели. Особено необходимо ще бъде да се продължат икономгеографските изследвания на различните интегрални таксономични районни единици и особено на микрорайоните с оглед изясняването на най-целесъобразната концентрация на производството и най-добрата негова териториална организация. По същите причини налага се да се обърне особено внимание и върху изследването на отрасловите райони — промишлени и селскостопански. Икономгеографските прогнози при планирането са от голямо значение, тъй като при тях не се елиминира връзката с географската среда и нейното влияние.

Комплексният подход при икономгеографските проучвания има извънредно важно значение и при районно-териториалното планиране. Районнопланировъчните задачи в отделните сфери на материалното и нематериалното производство не могат да бъдат решавани сами за себе си, а само на базата на тесните и многообразни връзки и взаимозависимости, създаващи се обективно между тях в хода на общественото производство. Затова икономическата география в тази област трябва в бъдеще да заеме още по-голямо място.

Географията на промишлеността не може да се изчерпи само с териториално-производствения анализ, с установяване на нейното териториално разпределение. Необходимо е, като се изхожда от ролята и въздействието, което оказва научнотехническата революция, да се тър-

сят оптимално благоприятни фактори и условия за нейната териториална локализация, концентрация и специализация, комплексно развитие и комбиниране. Всички тези разработки трябва да имат прогнозен характер и да служат на планиращите органи.

Географията на селското стопанство трябва да скъса с традиционните характеристики. Необходимо е да се засилят регионалните проучвания, които ще дадат възможност за разкриването на локалните и зоналните природни и обществено-икономически фактори, които влияят за развитието и териториалното разпределение на селскостопанското производство с оглед повишаване на неговата ефективност. Особено внимание трябва да се обърне при икономгеографските проучвания на обвързаността на селскостопанското производство с промишлеността, на ролята и значението, което могат да окажат индустриалните методи в селското стопанство върху неговото развитие, трансформация и най-рационално териториално (географско) разпределение. Важна проблема в географията на селското стопанство, която остава открита и в перспектива, е оценката на земята. Чрез тези разработки най-добре могат да бъдат научно изяснени локалните и зоналните фактори, които пречат или стимулират развитието на селскостопанското производство и определят неговата ефективност.

Пред географията на транспорта у нас стоят за разрешаване много важни задачи. Напълно неоправдано е неговото изоставане. Транспортът е онази сфера на материалното производство, която се поддава най-лесно на географски анализ. Чрез него могат да се разкрият най-добре стокопотоците и най-добре да се изяснят икономическите, производствените и потребителските връзки между отделни територии, нерационалните превози и пр. Стокопотоците и пътникопотоците могат да се използват в голяма степен като районоопределящи показатели, затова тяхното разкриване и анализиране е важна икономгеографска задача. Изучаването на транспортно-географските условия в областта на промишлеността, селското стопанство, строителството, обслужването, стопанския туризъм, трудовите миграции и пр. може да се използва при тяхното прогнозиране.

Географията на населението и селищата трябва в перспектива да се развива на широк фронт не само затова, че в тази насока са постигнати у нас значителни успехи, но и затова, защото животът показва, че този клон на икономическата география засега се явява най-ефективен в практиката — в урбанистиката, районното териториално планиране и др. Много икономгеографски проблеми в географията на населението и в географията на селищата у нас стоят открити. Така например не са направени детайлни анализи на териториалното разпределение на населението в България, на трудовите ресурси, на миграционните движения и трудовите миграции, урбанизацията и пр., като се изхожда от отделното селище. Функционалната класификация на градовете в България все още не е поставена на напълно здрава основа. Числената кла-

сификация се нуждае от съществени корекции. Генезисът на пръснатите селища не е още напълно изяснен и т. н. Изобщо в областта на географията на населението и селищата стоят открити все още голям брой нерешени или не напълно решени проблеми пред българските икономгеографи.

Множество икономгеографски проблеми се разкриват при географията на туризма и пред географията на обслужването. За последния икономгеографски отрасъл се заговори едва в последно време и той трябва първа да се разработи. В областта на географията на туризма стои открит въпросът за туристическото райониране, по което се работи, за икономгеографското изследване на туристическите райони и останалите тахсономични единици, за географията на туристопотоците при вътрешния и международния туризъм и пр.

Много важна задача пред българските икономгеографи е да се премине по-решително към прилагането на математическите методи при икономгеографските изследвания. Направеното досега е много скромно (П. Попов, Хр. Маринов и др.) и, направо трябва да кажем, съвсем недостатъчно. Тази проблема не е толкова лесна за разрешаване. Налага се да се пристъпи към откриването на класификационни курсове, през които трябва да минат задължително всички икономгеографи, които се занимават с научни и практическо-приложни въпроси в областта на икономическата география, от Университета и другите висши учебни заведения, Географския институт при БАН, производствените институти и ведомства. Организирането на тези квалификационни курсове може да бъде поверено на специалността география при Софийския университет, като за целта се изготви специална програма. Това трябва да стане колкото се може по-бързо. Когато е дума за приложенията на математическите методи в икономическата география, ние трябва да бъдем много внимателни и да не се увличаме. Те трябва да се прилагат разумно, като в много случаи трябва да се съчетават с класическите икономгеографски методи — балансов метод, картографски метод, теренни проучвания, икономгеографски анкети и пр.

4. По организационното състояние на икономическата география на България

Нашата социалистическа практика ни учи, че успехът на всяка задача се решава до голяма степен от организационното състояние на този, който я изпълнява. Това важи в пълна мяра и за организационното състояние на икономическата география.

И за в бъдеще двата основни научноизследователски центъра, в които се развива досега икономическата география — Географският институт при БАН като ръководеща институция и двете икономгеографски катедри в специалността география при Софийския университет трябва да се запазят. Те обаче трябва да укрепват в организационно от-

пошение още повече, като се увеличи всестранно материалната им база, за да станат още по-жизнени научни центрове. В тази насока ръководителите им трябва да вложат по-голяма настойчивост и инициатива. В тяхната структура може да се внесат разумни подобрения. Така напр. остро се чувства липсата на отделна секция в Географския институт при БАН по география на населението и селищата. Липсват проблемни лаборатории по икономическа география в Университета. В учебните планове, по които се готвят специалистите икономгеографи и тези по география на туризма, трябва да се внесат известни корекции. Четиригодишният курс не е достатъчен да подготви едновременно и добри учители, и добри икономгеографи.

Успоредно с това необходимо е да се осъществява по-тясна координация по отношение на научната и научноизследователската работа, съвместното обсъждане на теоретически и методически въпроси, взаимно използване на материалната база и др. Не случайно Т. Живков в речта си пред XVI отчетно-изборна конференция на ДКМС в София (14.III. 1959 г.) казва: «Единна политика и концентрация е необходимо в съвременния етап на науката, в научните изследвания.» Наистина основните насоки и проблеми за 1971—1975 г. са представени на Държавния комитет за наука и технически прогрес. Те са координирани, но това не е достатъчно. Те трябва и да се изпълняват.

Връзките между Географския институт при БАН и специалността география при Софийския университет с ведомствените институти и другите институции, в които работят икономгеографи и се осъществява научноизследователска работа с икономгеографски аспект, също са слаби, случайни или не съществуват. Това пречи за координиране на работата и за оказване на по-действена научна помощ от страна на научните работници-икомгеографи от БАН и Софийския университет.

За съжаление Българското географско дружество все още не е успяло да насочи своята дейност така, че освен учители по география да обхване и нашите производственици-икомгеографи. Необходимо е наши те-обществени звена — Българското географско д-во и Геолого-географската секция при Съюза на научните работници, да активизират своята организаторска дейност и да уреждат съвместни семинари, дискусии и др., в които да вземат участие изтъкнати наши и чужди икономгеографи с интересни и актуални доклади и изложения. Изобщо наложително е да се пристъпи към интеграция на икономгеографския фронт, за да се получи по-голяма ефективност в нашата работа, по-голямо обществено признание, да може успешно да се решават основните проблеми, поставени от нашата партия и от правителството. Това е напълно в духа на партийната политика по отношение на съвременното развитие на науката и на научните изследвания.

ЛИТЕРАТУРА

- Бешков, А. — Транспортната проблема в Добруджа, Изв. ГГХИ, БАН, т. 1, София, 1951.
- Бешков, А. — Принципи на икономгеографското райониране на България, Изв. ГИ, БАН, т. 2, София, 1954.
- Бешков, А. — За промишлени пристанища Шабла и Девня, Изв. ГИ, БАН, т. 3, София, 1957.
- Бешков, А. — За ефективността на канала Варна — Река Девня, Изв. БГД, кн. 2, София, 1959.
- Бешков, А. С. и Л. А. Динев — География в България, Сборник «Вопросы географии — география за рубежом», т. 44, Москва, 1959.
- Борисов, З. — Разложки микрорайон, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 57, София, 1964.
- Борисов, З. — Икономгеографско проучване на селското стопанство в Гоцеделчевския микрорайон, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 58, София, 1965.
- Бъчваров, М. — Икономгеографски микрорайон на гр. Бяла, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 61, София, 1968.
- Велев, В. и Н. Мичев — Същност и проблеми на специализираната крайградска селскостопанска зона, Изв. БГД, кн. 4, София, 1964.
- Велев, В. и Н. Мичев — По въпроса за същността и съдържанието на стопанскогеографския микрорайон, Изв. БГД, кн. 6, София, 1966.
- Велчев, И., З. Борисов и К. Кръстев — Ловешка приградска зона — Икономгеографско проучване с оглед на състоянието и разпределението на трудовите ресурси, ГСУ, БГГФ-т, кн. 3 — География, т. 55, София, 1962.
- Велчев, И. — Териториални и структурни промени в селското население на България през периода 1946—1965, Изв. БГД, кн. 7, София, 1967.
- Гылыбов, Ж. С. — Главные моменты в развитии географических наук и основные географические проблемы в Народной Республике Болгарии, Изв. Акад. Наук СССР, Сер. Географическая, № 3, Москва, 1955.
- Гълъбов, Ж. — История на географските изследвания на България, в География на България, т. 1, БАН, София, 1968, стр. 5—15.
- Даков, В. — Външнотърговско значение и проблеми на Българските дунавски пристанища, ГСУ, ГГФ-т, кн. 3 — География, т. 4, София, 1960.
- Демерджиев, З. — Развитие на тютюнопроизводството и формирането на тютюнопроизводствените райони в България, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 60, София, 1967.
- Джарова, Е. — Икономгеографска характеристика и проблеми на Пещерския микрорайон, Изв. ГИ, БАН, т. X, София, 1966.
- Динев, Л. и В. Велев — Селското стопанство в Радомирско и неговите възможности за превръщането му в селскостопанска продоволствена база на Димитровския промишлен район, Изв. ГИ, БАН, т. 4, София, 1959.
- Динев, Л., И. Пенков и Н. Мичев — Пръснатите селища в България, Проблеми на географията в НРБ, т. I, София, 1964.
- Динев, Л. — Организация на географските изследвания в България. Проблеми на географията в НРБ, т. I, София, 1964.
- Динев, Л., И. Велчев, З. Борисов и К. Кръстев — Структурни особености, разпределение и проблеми на трудовите ресурси от селата на Пернишки окръг (икономгеографско проучване), ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 57, София, 1964.
- Динев, Л., И. Велчев, З. Борисов и К. Кръстев — Някои основни икономгеографски проблеми на населението и трудовите ресурси във Видински окръг, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 58, София, 1965.
- Динев, Л., Велчев, З. Борисов и К. Кръстев — Географско разпределение, структура и проблеми на населението и трудовите ресурси в Пазарджишки окръг, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 59, София, 1966.
- Динев, Л. — Върху някои проблеми на трудовите миграции на населението в България, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 61, София, 1968.
- Динев, Л. и Г. Станков — Конструктивни задачи на географските науки в районното териториално планиране. Сборник от резюмета на докладите, изнесени на Географския конгрес от 9 до 18.X.1969г., София, 1968.
- Динев, Л. — Същност и особености на икономическия микрорайон в системата на икономическото райониране в България. Сборник от резюмета на докладите на Географския конгрес от 9 до 18.X.1968, София, 1968.
- Динев, Л. — Развитие и постижение на географските науки в България за 25 години народна власт, сп. «Научен живот», кн. 2 (1969).
- Дончев, Д. — Великотърновски стопанскогеографски микрорайон, Изв. ГИ, БАН, т. X, София, 1966.
- Захариев, И., Д. Брадистилов, П. Попов и др. — Икономическо райониране на България, БАН, София, 1963.
- Йорданов, Т. — Към въпроса за икономическото райониране на България, Изв. ГИ, БАН, т. 2, София, 1954.
- Йорданов, Т. — По някои въпроси на памукопроизводството в България, Сборник в чест на А. Бешков, София, 1959.
- Йорданов, Т. — Икономгеографски проблеми на селското стопанство в Пазарджишко-Пловдивското поле и оградните му земи, Изв. ГИ, БАН, т. 7, София, 1963.
- Йорданов, Т. — Икономгеографско проучване на крайградските селскостопански зони в България и използването на балансовия метод, Проблеми на географията в НРБ, т. I, София, 1964.
- Йорданов, Т. — За зоналността в географското разпространение на селското стопанство в Пазарджишко-Пловдивското поле и оградните му земи, Изв. ГИ, БАН, т. 9, София, 1965.
- Кръстев, К. — Някои основни въпроси на червенобрежния икономически микрорайон с оглед на неговите граници, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 58, София, 1965.
- Кръстев, К. — Относно формирането и границите на Червенобрежния микрорайон, Сборник от резюмета на докладите, изнесени на географския конгрес от 9 до 18.X.1968 г., София, 1968.
- Маринов, Хр. — Към проблема за икономическото райониране на България, Изв. ВФСИ, Свищов, 1953.
- Маринов, Хр. — Географско разпределение на промишлените предприятия, далечните и кръстосаните превози в района на Северна България, Изв. ВФСИ, год. 7, кн. 3, Свищов, 1953.
- Маринов, Хр. — Стопанската оправданост на евентуалната жп. линия Две могили — Левски, Сборник в чест на А. С. Бешков, София, 1959.
- Мичев, Н. — Твърдишки икономгеографски микрорайон, Изв. БГД, кн. 3, София, 1962.
- Маринов, Хр. — Условия за формиране на промишлените средища Плевен, Д. Митрополия, Д. Дъбник, Червен бряг и Златна Панега и гравитационният им потенциал, Изв. ГИ, БАН, т. 12, София, 1969.
- Мичев, Н. — По въпроса за перспективното изчисление на населението на нашите селища, Изв. БГД, кн. 2, София, 1959.
- Mohs, G. — geographie und technische Revolution (Artikel—Sammlung Geographie und technische Revolution), Leipzig, 1967.
- Пенков, И. — Икономгеографско райониране на България, Изв. ГИ, БАН, т. 2, София, 1954.
- Пенков, И. и В. Даков — Консервната промишленост в Пловдивския административно-стопански окръг, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 56, София, 1963.
- Пенков, И. и Е. Лозанов — По въпроса за нарастването и географската

- разпределение на градското население и градовете в НР България за 20 години социалистическо строителство, ГСУ, ГГФ-т, 57, София, 1964.
- Пенков, И. — Икономикогеографска характеристика и проблеми на микрорайона на гр. Костенец, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 58, София, 1965.
- Пенков, И. и Ц. Мургин — Ролята на географската среда в съвременния етап на научно-техническата революция, Изв. ГИ, БАН, т. 14 (под печат).
- Сапке, Н. — *Entwicklungsprobleme der geographischen Wissenschaften*. Berlin, Akademie Verlag 1968.
- Христов, Т. — География на промишлеността в България, София, 1962.
- Христов, Т. — По въпроса за съсредоточаването на промишлеността и нейните форми на териториално разпределение, ГСУ, ГГФ-т, кн. 2 — География, т. 57, София, 1965.
- *** — География на България, т. 2 — Икономическа география, БАН, София, 1961.

ETAT, PROBLÈMES ET PERSPECTIVES DE GÉOGRAPHIE ÉCONOMIQUE EN BULGARIE

I. Penkov et L. Dinev

Résumé

En 25 ans de pouvoir populaire, suite à la liquidation de la méthodologie et à l'implantation de la méthodologie marxiste dans les sciences géographiques, la géographie économique en Bulgarie a pu se former comme science géographique indépendante. Elle a réussi à marquer des progrès scientifiques déterminés dans ses différentes branches, aussi bien par rapport aux recherches de géographie économique du pays, que par rapport à l'éclaircissement de quelques questions méthodologiques, et la solution des problèmes liés à la pratique socialiste.

Au développement de géographie économique contribuent principalement deux institutions — la spécialité de géographie à la faculté de géologie et de géographie à l'Université de Sofia et l'Institut de géographie à l'Académie des Sciences Bulgare. Les professeurs des Instituts Supérieurs d'Économie à Sofia, Varna et Svichtov aident aussi à consolider le front des sciences géographiques. D'importants groupes d'organisation, qui aident au développement des sciences géographiques et particulièrement de la géographie économique sont la section de géologie et de géographie-près de l'Union des travailleurs scientifiques en Bulgarie et le Comité National de Géographie. Le fait important c'est que pendant les dernières années le travail des géographes économistes a été mis en pratique. On étudie les problèmes de géographie économique dans différentes branches et un certain nombre de géographes économistes après avoir terminé leur études supérieures entrent dans les différents instituts et organisation de production.

Les thèmes de la géographie économique en Bulgarie sont dirigés vers quelques problèmes fondamentaux. L'une des orientations principales est la division économique, co-géographique des régions (intégralement et partiellement) et la micro-division. L'attention est attirée sur l'étude des branches économique-géographiques dans le domaine de la géographie de l'industrie, de l'économie rurale, du transport et de la géographie du tourisme. Un progrès considérable a été fait dans le domaine de la géographie de la population et des localités en Bulgarie. L'application des méthodes matérialistes dans la géographie économique et dans l'étude des questions du domaine de la géographie économique des pays est en retard.

Les perspectives dans les problèmes de la géographie en Bulgarie embrassent avant tout le renforcement des sciences économique-géographiques complexe, par rapport à l'étude des régions économique-géographiques intégrales, des micro-régions et des unités industrielles, économique-rurales et d'autres unités régionales. La géographie de l'industrie doit englober l'instauration de facteurs favorables au maximum et les conditions de sa localisation territoriale, de sa concentration, de sa spécification, de son développement complexe et de la combinaison de tout ces facteurs.

La géographie de l'économie rurale doit renforcer les études régionales qui donneront la possibilité de découvrir les facteurs naturels locaux et les facteurs économique-sociologique pour le développement et la répartition territoriale de la production de l'économie rurale compte tenu l'augmentation de l'effectivité de de cette dernière. Il faut étudier les rapports de la production de l'économie rurale avec l'industrie, le rôle et la signification que peuvent montrer les méthodes industrielles pour le développement, la transformation et la répartition géographique la plus rationnelle en faveur de cette production rurale.

A la géographie de transport qui est injustement délaissée reste à résoudre de nombreux et importants problèmes avant tout l'éclaircissement de la géographie des liens économiques, de production et de consommation.

Dans l'avenir la géographie de la population et de localisation doit se développer sur un fond large, puisque la vie montre que cette branche de la géographie économique est la plus effective — dans l'urbanisme, la planification territoriale de régions et autre.

A la géographie de tourisme et de service il reste à résoudre beaucoup de problèmes géographico-économiques.

Un problème important pour les géographes-économistes bulgares est celui de passer d'une façon plus décisive à l'application des méthodes mathématiques dans les études de la géographie économique.